

emberileg-művészileg felvállalt világ, illetve az elutasított antivilág, a hamis értékek tartománya, egy keskeny határsávval egyetemben, ahol a két különböző értékrendszer időnként összehajol egymással, mint két búsuló hajléktalan.

drMáriás publicisztikai stílusfel fogása egy az egyben tükrözi témaválasztását, vagyis tárgyának jellege és súlya határozza meg írói modorát, amely ennek folytán igencsak széles skálán mozog: a szakmailag kifogástalan műkritikától a humoros-gunyoros karcolatig, a karikatúráig terjed. A stílus nála lényegében értékítéletet képvisel. Műkritikai felkészültséggel, illetve zeneirodalmi szakavatottsággal mutatja be például Bukta Imre és Klimó Károly kiállítását, Szkárosi Endre hangköltészetét és Tóth Gábor zajművészetét, ugyanakkor epés felhangokkal teleítüzdelt mondatok által formázza meg véleményét a hamis sztárkultusról, a tévés valóságműsorokról, az esztrádvilág giccsjelenségeiről, a kultúrát ellepő kacatról. Hol visszafogottabb, moderáltabb és mértéktartóbb arcát mutatja, hol pedig elereszti magát, nem kímélve elevent és holtat. Vérmérséklete ezért meglehetősen rapszodikus, de aki festőként és zenészként ismeri, az tudja, hogy jórészt expresszív, szertelen, ám rendre koncentrált, tárgyánál maradó. Nem csoda hát, ha az élcelődésre inkább alkalmat adó, „oda-mondogató” témákat kedveli, álta-

luk ugyanis kiélheti indulatait, amelyek a világ tökéletlenségének és egyre tökéletlenebbé válásának felismerése folytán gyülemlenek fel benne.

drMáriás a tekintélytisztéletet semmibe vevő elszántsággal ostorozza a magyar közélet szereplőit, kezdve a giccsfestőktől, egészen a politikusokig, számolva azzal is, hogy előbb-utóbb egy hadseregnyi ellenséget szerez magának. Szándéka őszinte és tisztességes, zszurnalisztikai értelemben végsőkéig professzionális. Hangja egyéni, kiállása példaértékű. Csak legyen továbbra is fórum, amely a jövőben is teret ad neki.

SZOMBATHY BÁLINT

*(Irodalom Kft., Budapest, 2004,
176 oldal, 2200 Ft)*

RICHARD SHUSTERMAN:

Pragmatista esztétika

A hip-hop közeg (graffiti, break, mi-egymás) kétségbevonhatatlan felhígulása ellenére is az amerikai populáris kultúra figyelemre méltó teljesítményei közé tartozik. Mert például az MC, vagyis a hip-hop (leegyszerűsítve: a rapzene) műfajának videóklípekből ismert, általában fekete bőrű, kántáló megmondóembere nemcsak megélhetési popiparos, hanem sokszor prédikátor, költő és filozófus is egyben. A nagyvárosok posztmo-

dern szofistája, a flaszter repedésein sarjadt rétor, aki virtuóz nyelvhasználatával és tört zenei ritmusok segítségével formál véleményt az elnyomottak helyzetéről, a gengszterromantikát nélkülöző gettóélet mindennapjairól vagy éppen arról, hogy (egy hazai rapműkedvelőt idézve) „ki a fasza gyerek”. Eközben elismétli és kiforgatja mások véleményét, kiragadja közegükből és felhasználja a közszájon forgó fordulatokat és közhelyeket, és nem felejt el saját helyzetére is őszintén reflektálni. Szóval ízig-vérig posztmodern alkotóként viselkedik.

Többek között hasonló összefüggésekre bukkanhatunk Richard Shusterman gondolatébresztő, elméleti szakmunka létre szokatlanul izgalmas, világosan fogalmazó könyvében. A pragmatista filozófus (e törzsökösen amerikai irányzat nálunk sajnos kevésbé számít *mainstream*nek) kötete azonban nemcsak azok figyelmére tarthat számot, akik az amerikai populáris kultúra elmélyültebb elemzését várják az efféle okfejtésektől (bár feltehetően ők sem fognak csalódni), hanem a művészetbölcselet iránt komolyan elkötelezetteknek is hasznos olvasmányt jelenthet. Shusterman ugyanis igazi „filozopter MC”, aki több meghatározó filozófiai irányzat jeles szövegeivel (többek között Platónnal, Arisztotelésszel, Adornóval, valamint a pragmatista Deweyval és Rortyval) vív szópárbajt, igaz, írott

formában. Azért bocsátkozik vitába, hogy maga is jó példával járjon elől a művészet céljának és szerepének újragondolásában, ami véleménye szerint minden kornak elengedhetetlenül fontos feladata.

Shusterman nem egzotikus kiruccanásként merészkedik a populáris kultúra műanyag borítású vidékére. Ami igazán izgatja, az nem más, mint „a művészet társadalmi, etikai értékrendjére vonatkozó kétféle nézőpont közötti ellentét: a művészetnek mint az erkölcsi nevelés eszközének romantikus felfogása, amely felkelti és elmélyíti bennünk az emberi együttérzést és a mások iránti felelősséget, szemben az ellentétes doktrínával, amely szerint a művészet morálisan tönkretesz minket, mert a mesterkéeltséget táplálja, rossz irányba tereli az érzelmeinket, és mert elitista”. Álláspontja szerint nem kell hasznavehetetlen kacat módjára megszabadulni a magasművészettől (mintha az csupán „a civilizáció szépségszalonja” lenne), ahogy a populáris művészet produktumait sem kell kihajítani, elsősorban esztétikai alapon. Meggyőző és/vagy vitára indító érveivel amellettesz hitet, hogy ehelyett elsősorban a művészet teljes átélésére kell törekedni (beleértve ennek testi vonzatait is), s le kell bontani a mondvacsinált válaszfalat az úgynevezett magas- és a populáris művészet között, mert csak így remélhető a társadalmilag és etikailag is hasznos, gyümölcsöző művészeti gya-

korlat fenntartása és továbbvitele. Ellenkező esetben (ahogy azt történetileg is megalapozottan végigvezeti) az előbbi végzetesen a nehezen érthetőség gettójában ragad, hogy az uralkodó elit a társadalmi különbségeket elevenen tartva a populáris művészet termékeit „cirkuszként” vesse oda a kevésbé értő néptömegek elé.

Sajnos a recenzens kénytelen önkényesen kiragadni egyes sarokpontokat e valóban sokrétű munkából, amely az irodalom- és interpretációelmélet iránt érdeklődőknek éppúgy jó szívvel ajánlható, mint a társadalomtudományok (így például a szociológia) képviselőinek. Szerencsére Shusterman, jó pragmatistaként, maga ajánlja fel az előszóban, hogy fetisizált tárgy helyett úgy használjuk könyvét, ahogy jól esik. És jól esik. Funky!

P. SZATHMÁRY ISTVÁN

(Fordította Kollár József, *Kalligram*
Kiadó, Pozsony, 2003, 512 oldal, 2500 Ft)

HANS BELTING:

Képanthropológia

Képtudományi vázlatok

Belting először *Kép és kultusz* című könyvében jelezte egy olyan átfogó képtörténeti munka megírásának

szükségességét, amely az antikvitás tradíciójától napjainkig ívelő kulturális változások fontosabb állomásait (a ma már jócskán szűknek bizonyuló művészettörténeti perspektíván túlmutatva) a tágabb antropológiai szemlélet keretében rekonstruálja. Már itt is nyilvánvalóvá vált számára, hogy a vizsgálandó alkotások köre mind időben, mind térben kiegészítésre, tágításra szorul, maga az antropológiai szemlélet pedig a különböző kulturális-művészeti produkciók még átfogóbb értelmezését teszi szükségessé.

Belting *Képanthropológiája* az alábbi kihívásoknak kíván megfelelni: úgy vizsgálni a képeket, mint amelyek nem testetlenül áramlanak, vagyis világossá tenni valóság és virtualitás különbözőségét; megkérdőjelezni a képek és a vizuális kultúra közé tett egyenlőségeket; felfedni annak a kísértésnek az eredőit, amely a képeket *ikonikus jelekkel* azonosítja, mely jelek a hasonlóság alapján kötődnek egy olyan valósághoz, amely maga nem kép, de a képpel szembeni fölényét mindvégig megőrzi; s végül kérdőre vonni a múzeumok (templomok) művészeti diszkurzusát, mely semmibe veszi a falakon kívüli profán képeket.

Szerzőnknek a kortárs „képvitákhoz” kapcsolódó tézisei a változékony emberi lényeg összetevői felől cáfolják a statikus antropológikumhoz kötődő előítéleteket, s intenzívvé tesznek olyan fontos kérdé-